

Каньоса Н. Г. Особливості формування мотивів учбово-професійної самореалізації майбутніх фахівців дошкільної освіти / Наталія Григорівна Каньоса // Збагачення якісної підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти в процесі використання сучасних технологій : зб. наук. праць / за заг. ред. проф. А. В. Зданевич, доц.: А. С. Пісоцької, Н. М. Миськової. – Хмельницький, 2018. – С. 106–111.

Каньоса Наталія Григорівна,
кандидат психологічних наук, доцент
Кам'янець-Подільський національний
університет імені Івана Огієнка

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ МОТИВІВ УЧБОВО-ПРОФЕСІЙНОЇ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Самореалізація, прагнення до неї є однією з провідних сил розвиненої особистості, стимулом і напрямком її діяльності. У той же час, сьогодення від сучасної освіти, вимагає формування та розвитку таких особистостей, які здатні вирішувати проблеми і долати труднощі, здійснювати вибір і проявляти самостійність, відповідальність, гнучкість у прийнятті рішень, володіють високим рівнем критичності мислення і розвиненою адекватною “Я-концепцією”.

В наш час переглядаються традиційні форми навчання студентів, відбувається пошук нових навчальних моделей, робиться акцент на проблемі підготовки висококваліфікованих кадрів, високопрофесійних, які мають здібності швидко адаптуватися у нових умовах, які будуть потрібні на ринку праці. На думку ряду авторів (І. С. Кона, К. О. Абульханової-Славської, М. Р. Гінзбурга, Н. С. Пряжнікова, Л. І. Божовіч, Є. А. Клімова тощо) професійне становлення є часткою особистісного становлення[2].

Вже на ранніх стадіях професіоналізації дуже важливо враховувати особливості структури та закономірності професійного та особистісного становлення. Професійна діяльність, як одна з найбільш значимих цінностей людини, виступає істотним компонентом процесу становлення особистості.

Заслуговує увагу і думка Н.В. Матолигіної, яка вважає, що професійне становлення – є продуктивним процесом розвитку та саморозвитку особистості, засвоєння та самопроекування професійно орієнтованих видів діяльності, реалізація себе у професії, визначення свого місця у світі професій, та самоактуалізація свого потенціалу для досягнення вершин професіоналізму [3].

Особистість професіонала – центральна ланка проблеми психолого-педагогічного професійного становлення, важливу роль в якому відіграє процес усвідомлення людиною себе як суб'єкта професійної діяльності, професійне становлення людини як момент розвитку її життєвого шляху включає момент оцінювання своїх власних можливостей та набуття в собі відповідних якостей, які допоможуть ідентифікувати себе як професіонала. Тобто професійне становлення є невід'ємним елементом життєвого шляху людини.

Професійне становлення – це формування професійної направленої компетентності, соціально значимих і професійно важливих якостей та інтеграція, готовність до постійного професійного зростання, пошук оптимальних прийомів якісного та творчого виконання діяльності у відповідності з індивідуально-психологічними особливостями особистості.

Дослідники виокремлюють наступні концептуальні положення :

- 1) професійне становлення особистості має історичну та соціокультурну обумовленість;
- 2) ядром професійного становлення виступає розвиток особистості в процесі професійної освіти та виконання професійної діяльності;
- 3) процес професійного становлення особистості індивідуально своєрідний, однак в ньому можна виокремити якісні особливості та закономірності;
- 4) професійне життя дозволяє людині реалізувати себе, надає особистості можливість для самоактуалізації;
- 5) індивідуальна траєкторія професійного життя визначається нормативними та ненормативними подіями, випадковими обставинами, а також ірраціональними прагненнями людини;
- 6) знання психологічних особливостей професійного розвитку

дозволяє людині усвідомлено проектувати свою професійну біографію, будувати свою історію.

Процес професійного становлення – це розвиток особистості у процесі вибору професії, професійна освіта та підготовка, а також продуктивне виконання професійної діяльності. Коли людина вибирає професію, засвоює її, професійно удосконалюється, її особистість змінюється: формується досвід та компетентність, розвиваються професійно важливі якості. Обов'язково припускається потреба у саморозвитку та розвитку, потреба у професійному самозбереженні, а також можливість та реальність професійного росту [2].

До числа теорій, які впливають на розвиток уявлення про процес професійного становлення, можна віднести теорію професійного розвитку Д. Сьюпера, теорію потреб А. Маслоу, теоретичні положення Фукуями, розробки стадій особистості Е. Еріксона та інші. Процес становлення особистості є професіоналізацією. Місце професіоналізації на життєвому шляху особистості – це етап трудового шляху (професійний шлях, біографія праці, творчий шлях особистості). Таким чином, професіоналізація – це процес розвитку особистості та становлення суспільства, а оцінка продуктивності цього процесу проводиться по особистим та соціальним показникам ефективності діяльності та розвитку суб'єкта праці [2].

Вирішальне значення в становленні особистості належить провідній діяльності. Визнання особистісно утворюючої функції провідної діяльності призводить до виділення у неперервному процесі становлення особистості періоду, пов'язаного з вибором, підготовки до виконання та виконанням дорослою людиною одного типу діяльності – професійної. Перетворення професійної діяльності в провідну залежить від соціально-економічних відносин, соціальної ситуації, позиції особистості.

В професійному становленні велике значення мають соціально-економічні умови, соціально-професійні групи й активність самої особистості. Суб'єктивна активність людини визначається системою стійких домінуючих

потреб, мотивів, інтересів, орієнтацій та інше. Отже, професійне становлення можна визначити як формування професійної направленості, компетентності, соціально-значимих і професійно важливих якостей і їх інтеграцію, готовність до постійного професійного зростання, пошук оптимальних прийомів якісного та творчого виконання діяльності у відповідності з індивідуально-психологічними особливостями людини.

Внутрішня позиція стає тою внутрішньою умовою через яку, на думку С.Л. Рубінштейна, переломлюються зовнішні впливи, в нашому випадку професійне навчання.

Розвиток внутрішньої позиції професіонала в більшій мірі визначається не зовнішніми умовами, в які поставлена людина, а внутрішніми передумовами. Тільки тоді, коли діяльність набуває особистісного, сенсу, починає формуватися внутрішня позиція професіонала.

Професійне становлення охоплює тривалий період життя людини. Протягом цього часу змінюються життєві та професійні плани, відбувається зміна соціальної ситуації, провідної діяльності, перебудова структури особистості.

Т. В. Кудрявцев виділив чотири стадії професійного становлення особистості: виникнення і формування професійних намірів; професійне навчання та підготовка до професійної діяльності; входження у професію, активне її засвоєння та знаходження себе в трудовому колективі; повна реалізація особистості в професійній діяльності.

Питання особистісного розвитку студента та формування його готовності до майбутньої професійної діяльності є ключовим в психолого-педагогічній теорії. Саме в процесі навчання в вузі відбувається первинне “оволодіння” професією визначається життєва та світоглядна позиція молоді людини, вивчаються індивідуалізовані способи діяльності, форми поведінки та спілкування.

Професійний розвиток не відокремлений від особистісного – в основі одного та іншого лежить принцип саморозвитку, який детермінує здібність

особистості перетворювати власну життєдіяльність в предмет практичного перетворення, що призводить до вищої форми життєдіяльності особистості – творчої самореалізації.

Таким чином, професійне становлення визначається успішністю проходження поетапних стадій професіоналізації, що в свою чергу розвиває як саму особистість, так і її професійну діяльність в цілому. Також варто зазначити – професійне становлення передбачає професійне самовизначення, формування професійної ідентифікації, професійної свідомості. Професійне становлення виступає безперервним процесом, який проходить кожна людина протягом свого життя.

До моменту вступу у вуз система знань про себе як особистість вже пройшла певний шлях розвитку, а сам факт вибору професії є одним із результатів цього процесу, визначаючи новий етап особистісного зростання, самовияву, самоствердження. Людині необхідно, завершуючи певний етап свого життя, визначити подальший шлях, причому відповідальність за цей вибір лягає на її власні плечі.

Професійне самовизначення – це подія, яка докорінно змінює подальший плін життя та впливає не тільки на професійну складову.

На різних стадіях розвитку (дитинство, підлітковий вік, рання юність і т.д.) одні й ті ж самі задачі професійного самовизначення можуть, вирішуватися по-різному. В цілому самовизначення є не просто вибором професії із альтернатив, а творчим процесом розвитку особистості.

Професійне самовизначення, за Е.Ф.Зеєром, є ствердження власної позиції в проблемній ситуації, яке супроводжується конфліктами внутрішньоособистісного характеру. Факторами, які обумовлюють ці конфлікти, виступають: неузгодженість складових напрямленості особистості (мотиви, самооцінки, ціннісні орієнтації); неспівпадання характеру професійної діяльності та рівня професійної компетентності; протиріччя між направленістю особистості на досягнення успіху, матеріальних благ, на кар'єру та рівнем розвитку професійно важливих якостей; невідповідність

уявлень про свої професійно важливі якості та реальних професійних можливостей тощо[1].

В аналізі процесу професійного самовизначення акцентується на активність самої людини, її самостійність і відповідальність у виборі професійного та життєвого шляху, поєднанні в єдину смислову систему узагальнених уявлень про світ, про себе саму, про сенс буття. Сутність професійного самовизначення полягає у пошуку та знаходженні особистісного смислу у вибраній, засвоюваній і виконуваній трудовій діяльності, а також в знаходженні смислу в самому процесі самовираження.

Професійна самосвідомість є механізмом як професійного самовизначення, так і механізмом професійної самоідентифікації. Значну роль в побудові професійної самосвідомості відіграють сформований образ “Я” (уявлення про професію та своє місце в ній), професійна самооцінка та самоставлення, усвідомлення соціально-професійних ролей та установок.

Список використаних джерел

1. Зеер Е.Ф. Психология профессий : учеб. пособ. для студентов вузов. – Москва : Мир, 2005. – 336 с.
2. Матолигина Н.В. Профессиональное становление студентов на основе творчески- индивидуального подхода в условиях педагогического колледжа / Н. В. Матолигина. – дисс. канд. пед. наук : Кемерово, 1999. – 221 с.
3. Мухина В. С. Возрастная психология : Феноменология развития (15-е изд., стер.) учебник / В. С. Мухина. – Москва : Academia, 2015. – 656 с.